

Gatebarnet som offer og helt

En kritisk gjennomgang av den metodologiske utviklingen i den tverrfaglige barne- og barndomsforskningen

The street child as a victim and as a hero: A critical review of the methodological development in Childhood Studies

Marit Ursin

Førsteamanuensis

Institutt for pedagogikk og livslang læring, NTNU

marit.ursin@ntnu.no

SAMMENDRAG

Denne artikkelen har som utgangspunkt at metodiske og metodologiske valg aldri er nøytrale, men bygger på dominerende politiske agendaer og teoretisering av feltet. Gjennom å granske utviklingen av gatebarnfeltet de siste 30 årene tydeliggjøres konturene av to ulike paradigmer, kalt 'Offerrollen' og 'Helterollen': Hovedtendensen på 1980-tallet var å basere seg på 'ekspertstemmer', og portrettere gatebarn som ofre i patologiserende, umyndiggjørende og deterministiske ordelag. Forskningen med gatebarn innenfor den tverrfaglige barne- og barndomsforskningen utover 1990-tallet innebar en helomvending, hvor en rekke medvirkningsorienterte studier ofte portretterte unge gatebeboere som handlende og resiliente. Denne sammenstillende analysen identifiserer tre utfordringer med de to paradigmene; essensialisering av barnet, unyansert fremstilling av barnets aktørskap knyttet til strukturelle føringer og hindringer, og fravær av voksenrelasjoner i framstillinger av barns liv på gata. Longitudinell etnografi foreslås for å unngå homogenisering av gatepopulasjoner og et overdrevent fokus på barns aktørskap gjennom å reintegrere et strukturelt og intergenerasjonelt perspektiv. Avslutningsvis knyttes diskusjonen til den mer generelle debatten rundt utviklingen av den tverrfaglige barne- og barndomsforskningen, med et kritisk blikk på diskursen om 'det kompetente barnet'.

Nøkkelord

Medvirkningsorienterte metoder, barn, aktørskap, etnografi, gatebarn, barndomssosiologi

ABSTRACT

This article's point of departure is that methodological choices are never neutral, but mirror the current political agenda and theorization of the field. By scrutinizing the body of literature concerning street children the last 30 years, the contours of two paradigms emerge, called 'the Victim' and 'the Hero'. By consulting 'expert voices', researchers tended to portray street children as victims in pathologizing, disempowering and deterministic ways in the 1980s. Research with street children within the interdisciplinary Childhood Studies in the 1990s resulted in a wide range of studies involving participatory methods, often portraying young street dwellers' agency and resilience. The review reveals three challenges of the two paradigms: essentializing the child, lack of nuancing of children's agency connected to structural conditions, and a lack of adult relations in the descriptions of children's lives on the street. Longitudinal ethnography is suggested as a way to avoid homogenization of street populations and overestimating children's agency, by reintegrating a structural and an intergenerational perspective. In the end, the discussion is connected to the more general debate within Childhood Studies, offering a critical stance to the discourse of the 'competent child'.

Keywords

Participatory methods, child, agency, ethnography, street child, Childhood Studies

INTRODUKSJON

Siden etableringen av den tverrfaglige barne- og barndomsforskningen (Childhood Studies) på 1990-tallet anerkjenner stadig flere samfunnsvitenskapelige forskere barn som kompetente aktører, som selv vet best om sin egen hverdag, opplevelser og handlinger. Dette har ført til en enorm økning i forskningsprosjekter som i ulik grad og på ulike måter inkluderer og involverer barn. Spesielt har medvirkningsorienterte metoder ('participatory methods') vunnet fram blant forskere. Dette inkluderer visuelle verktøy, skriftlige verktøy, og gruppeverktøy. Sentrale forskere har argumentert for at denne metodiske tilnærmingen er mest hensiktsmessig og etisk korrekt i forskning med barn (for eksempel Ennew & Boyden, 1997; Thomas & O'Kane, 1998). Videre er slike metoder gjerne ansett som morsommere og mer barnevennlige enn såkalte tradisjonelle metoder (Punch, 2002).

Denne artikkelen har som utgangspunkt at metodiske og metodologiske valg aldri er nøytrale, men bygger på hvordan feltet er teoretisert samtidig som at de har uunngåelige konsekvenser for hva forskere finner. Slike valg gjenspeiler ikke bare, men produserer også virkelighetene som studeres, ifølge Law (2004). I forskning med barn er ulike virkeligheter skapt, definert og omdefinert gjennom ulike metoder, hvor deler av det som finnes der ute blir synliggjort mens andre deler forblir skjult. Gjennom å følge den metodologiske så vel som den konseptuelle utviklingen i gatebarnfeltet de siste 30 årene, vil artikkelen vise hvordan forskere i to ulike paradigmer delvis avdekker og delvis konstruerer ulike dimensjoner av barns liv på gata.

‘Gatebarnfeltet’ referer i denne artikkelen til forskning på barn som bor på gata i det globale sør, såkalte ‘gatebarn’. Benevnelsen ‘gatebarn’ er omdiskutert (se Hecht, 1998; Panter-Brick, 2002), men i mangel på bedre alternativ benyttet denne. Gatebarnfeltet har på mange måter vært et nybrottsarbeid innenfor den tverrfaglige barne- og barndomsforskningen. Flere av pionerene på 1990-tallet, deriblant Judith Ennew og Irene Rizzini, engasjerte seg i forskning med gatebarn, og andre ledende forskere har videreført tradisjonen. Utviklingen av gatebarnfeltet er dermed tett knyttet til, og reflekterer, den mer generelle utviklingen innenfor samfunnsvitenskapelig forskning med barn.

Denne artikkelen har som mål å analysere sentrale og toneangivende gatebarnstudier av anerkjente forskere som har lagt premisser for feltet og tenkningen de siste 30 årene. Analysen viser konturene av to paradigmer. Hovedtendensen i det første paradigmet – forskningen på ‘gatebarnproblematikken’ på 1980-tallet – var å tildele gatebarn en offerrolle. Artikkelen viser hvordan barndomssosiologiens teoretiske og metodologiske rammeverk utløste et paradigmeskifte innenfor forskningen med gatebarn, som etter hvert i økende grad ble forstått og portrettert som helter. Artikkelen retter et kritisk blikk på medvirkningsorienterte studier, og peker på uheldige konsekvenser med eksempler fra gatebarnfeltet. Deretter argumenteres det for at man med longitudinell etnografi kan unngå noen metodologiske og ontologiske feller som følger av begge paradigmene som har preget den tverrfaglige barne- og barndomsforskningen.

‘Offerrollen’ – patologisering av gatebarn

Utover 1970-tallet ble barns velferd og rettigheter satt på den internasjonale agendaen. For eksempel nedsatte FN en komité for å utarbeide et forslag til ny barnekonvensjon. Fokuset på barns rettigheter innebar en spesiell oppmerksomhet på de svakeste og mest utsatte barna. Til tross for at barn hadde brukt gata som hjem i mange steder av verden i århundrer, havnet denne gruppen nå særlig i søkelyset. Gjenoppdagelsen av gatebarna i Latin-Amerika på 1980-tallet resulterte i at de ble avfotografert og beskrevet av internasjonale journalister, sosialarbeidere, og policymakers. UNICEF satte gatebarn som øverste prioritet og en rekke ikke-statlige organisasjoner introduserte seg som gatebarnas talsmenn (Hecht, 1998).

Gatebarnproblematikken havnet også på radaren til forskere. Mange samarbeidet med internasjonale ikke-statlige organisasjoner, og forskningsresultater fungerte som en bærebjelke i innsamlingskampanjer. ‘Forskningsbaserte’ estimat på antall gatebarn nasjonalt og internasjonalt ble brukt i medieoppslag, forskningsrapporter og policybriefings. Mange av estimatene viste seg å ikke være etterprøvbare, og ble kritisert for å være overdrevne og sensasjonalistiske (se for eksempel Hecht, 1998). Siden barn ikke ble ansett som tilstrekkelig kompetente til å bidra i forskning, baserte forskere seg hovedsakelig på ‘ekspertstemmer’, som sosialarbeidere, barnehjemsansatte og ansatte i ikke-statlige organisasjoner (Ennew & Boyden, 1997).

Forskningen kretset rundt en forståelse av det singulære Gatebarnet hvor man essensialiserte og generaliserte gatebarnpopulasjoner på tvers av land og kontinenter (Rizzini, 1996). Målet ble gjerne å avdekke «*the true characteristics of the children*» (Aptekar, 1989, s. 427, min utheving). Forskere anså gatebarna som ofre og gatetilværelsen som påtvunget. Lusk, Peralta og Vest (1989) skrev at meksikanske gatebarn ble «*pushed*’ into the environ-

ment by family poverty, neglect and violence, are 'pulled' into the street by the availability of work and income» (s. 291). Denne tilnærmingen ga lite rom for barns egen handlekraft. Gjennom patologiserende beskrivelser av familieforhold ble foreldre bebreidet for at barna oppholdt seg på gata. Mye av forskningen var basert på hypotesen om at gatebarnas eksistens skyldtes økende antall alenemødre, urbanisering og overpopulasjon (Rizzini, 1996). Bakenforliggende historiske, politiske og sosioøkonomiske strukturer ble samtidig nedtonet.

Gatebarn ble ofte sett på som en antitese til 'vanlige barn', det vil si middelklassebarn i det globale nord (Panter-Brick, 2002). Swift (1991) konkluderte med at gatebarns foreldre mislykkes i å tilby barna en barndom med materielle goder, fritid og lek og skjermet fra arbeid. Barns deltakelse i arbeid ble fordømt, ansett som en marginalisert og marginaliserende aktivitet, og som et hinder for barns utvikling. Til tross for at Swift (1991) siterte barn som forteller at de liker å arbeide og at de får nye venner og kollegaer gjennom slike aktiviteter, beskrev han barnarbeid som «a launch-pad to nothing but an adulthood of poverty and insecurity» (s. 35). Lusk, Peralta og Vest (1989) beskrev meksikanske gatebarn som følgende: «Children of this type are similar to the gamines of Colombia in that they have a history of illegal activity, few contacts with family, little protection or support, poor schooling and a history of arrests» (s. 300). Sitatet illustrerer hvordan den hegemoniske forståelsen av barndom fungerte som rettesnor i forskningen. Gjennom et sterkt fokus på annerledeshet og avvik hos gatebarn, polariserte man barn og barndommer.

Videre ble barn på gata betraktet med en blanding av frykt, forundring og medlidenhet. Gateverdenen ble ofte eksotifisert og framstilt som et sted preget av dyrisk overlevelseshet, vold, anarki og indre justis:

On the street competition is keen and stealing or fighting are considered only slightly more risky than any other activity. Clouded by an aura of hunger, suffering, exclusion, and loneliness, survival on the street is reserved only for the fittest (Landers, 1988, s. 38).

De deskriptive fortellingene om Gatebarnet reproduiserte den sensasjonellistiske retorikken fra media og ikke-statlige veldedighetskampanjer. Gatebarnfenomenet ble dermed gjerne beskrevet i deterministiske ordelag: «These children, resistant to rehabilitation and bereft of aspirations, approach adulthood with little chance of social and economic integration» (Lusk, Peralta & Vest, 1989, s. 300). Det kan virke som om det overordnede politiske målet om å sette gatebarnfenomenet på agendaen har gått på bekostning av å produsere nyansert kunnskap og forståelse av barn som bor på gata.

Barndomssosiologiens metodologiske skifte

Bevistgjøringen om og formaliseringen av barns rettigheter resulterte i FN's Barnekonvensjon i 1989. Barn ble nå anerkjent som rettighetssubjekter, altså som kompetente aktører gjennom deltakelsesrettigheter, og ikke kun som passive mottakere av hjelp, støtte og intervensjon. Disse ideene utviklet seg side om side, og i tråd med, den gryende barndomssosiologien på slutten av 1980-tallet og utover 1990-tallet. Barndomssosiologien utgjorde en motsats til utviklingsteori innenfor psykologi, og var kritiske til å anse barndom kun som

et ledd i å bli 'fullverdig' voksen (James & Prout, 1990; James, Jenks & Prout, 1998). Videre var den negativ til tradisjonelle sosialiseringsteorier som fremstilte barn som passive mot-takere som kun internaliserte samfunnets verdier og regler.

Barndomssosiologien innebar teoretiske, metodologiske og ontologiske omveltninger. Sentralt var betoningen av aktørperspektivet og ideen om at barn former, så vel som formes av, omgivelsene. Når det gjelder metode, argumenterte man for at tidligere tilnær-minger var basert på voksnes antagelser og interesser som objektiviserte barnet gjennom å forske *på* det framfor *med* det (Barker & Weller, 2003). Barnet skulle nå inviteres inn i forskningen, fasilitert av barnevennlige forskningsdesign. Metoder og forskningsetikk måtte respektere barnet som forskningsdeltaker gjennom hele forskningsprosessen (James & Prout, 1990). Målet var å finne metoder som var artige, fjerne presset om å svare korrekt, samt åpne opp for barns aktive engasjement og deltakelse (van Blerk, Shand & Shanahan, 2016). Medvirkningsorienterte metoder (participatory methods) vant gradvis fram som den foretrukne metodologiske tilnærmingen (Gallacher & Gallagher, 2008). Disse meto-dene inkluderte en rekke kreative verktøy som var visuelle (tegning, diagram, foto), skrift-lige (essay, dagbok), eller dramaturgiske (rollespill, drama).

Medvirkningsorienterte tilnærminger hentet inspirasjon fra feministiske, antirasistiske og frigjørende grasrotbevegelser (Cahill, 2009), og ble ansett som barnesentrerte og rettig-hetsbaserte, i tråd med FNs Barnekonvensjon (Ennew, Beazley, Bessell & Waterson, 2009). Meningen var å myndiggjøre deltakerne gjennom å utjevne maktforholdet mellom forsker og deltaker. Det ble argumentert for at metodene produserte bedre og mer autentisk kunn-skap om barns subjektive virkeligheter (Grover, 2004). Ifølge Kesby (2000), ga metodene tilgang til informasjon fra barn som hittil hadde vært oversett eller utilgjengelig. Tilnær-mingen ble trukket fram som særlig egnet for forskning med marginaliserte grupper, der-iblant gatebarn (Boyden & Ennew, 1997). Samtidig ble tradisjonelle metoder som intervju og spørreskjema ansett som uegnet med gatebarn på grunn av utbredt analfabetisme, redu-sert konsentrasjonsevne som følge av rusmisbruk, og en forhistorie med fravær av eller negative relasjoner til voksne (van Blerk, Shand & Shanahan, 2016).

'Helterollen' – kartlegging av aktørskap

Tanken om barn som handlende subjekter satte dype spor innenfor gatebarnfeltet. Mange kritiserte måten gatebarn hadde blitt dehumanisert gjennom et dominerende narrativ av elendighet (Ennew, 2002). Unge mennesker på gata ble ikke lenger plassert i en offerrolle, som sårbare foreldreløse, men fokus dreide mot å vise fram aktørskap (Bordonaro, 2012). I kontrast til forskningen på 1980-tallet som antok at gatelivet var siste utvei, framhevet mange nå at barn *valgte* gatelivet framfor alternativer de opplevde som verre. Young (2004), for eksempel, argumenterte for at aktørskap kan forklare hvorfor ugandiske gatebarn for-later familiehjemmet; for å oppnå flere muligheter, av kjedsomhet, for å unngå arrestasjon eller på grunn av venner. Indonesiske gatebarns «decision to leave an impoverished, boring or abusive home should, in fact, be understood as the child's own solution», ifølge Beazley (2003, s. 108).

Det er et tydelig retorisk skille i forskningslitteraturen fra 1990-tallet og utover. Deter-ministiske ordelag ble byttet ut med en begrepsbruk som fokuserte på barns fleksibilitet,

kreativitet og tilpasningsdyktighet. Dette ga gjenklang med trender innenfor barnepsykologi, hvor fokuset skiftet fra risikofaktorer til resiliens (Grøholt, Garløv, Sommerschild & Weidle, 2015). Begreper som mestringsstrategier og overlevelsestaktikker ble hyppig brukt, og forskere dokumenterte barns mangfoldige måter å takle marginalisering og ekskludering. Conticini (2005) beskrev at gatebarn i Bangladesh har «dynamic portfolios of assets and show complex coping strategies» (s. 69) og «versatile and resilient behaviours in their efforts to secure autonomy and rights for themselves» (s. 70). I mange tilfeller skiftet fokuset fra *hvilke* utfordringer barn møtte på gata til *hvordan* de løste disse utfordringene.

Samtidig som, og som et resultat av, at barn ble ansett som kompetente og rasjonelle aktører som valgte gata, ble gatelivet i større grad positivt portrettert. Gata gikk fra å bli fremstilt som lovløs og brutal til et tilfluktssted hvor man kunne unnsnippe familievold og fattigdom, tjene egne penger, dyrke vennskap og ha det gøy:

Knowing [...] that they can be economically independent, have fun and hang out with their peers in an unsupervised environment, proves a very important ingredient in decisions to leave home for the street (Rizzini & Butler, 2003, s. 186).

En rekke aspekter med gatelivet som tidligere hadde blitt tolket som negative ble analysert i lys av nye teorier og gjennom nye metoder. I stedet for å forstå barns migrasjon mellom hjem, institusjoner og gatelokaliteter som påtvunget, ble det forstått som frigjørende og myndiggjørende; «street children's mobility affords them a number of opportunities that enhance their survival strategies on the street» (Van Blerk, 2005, s. 18). At gatebarn tok i bruk sentrumsområder som ikke er tiltenkt dem, ble tolket som bevisste og beviselige motstandsstrategier mot geografisk så vel som sosial marginalisering (Beazley, 2000).

Forskere understreket at et av hovedmotivene for å oppsøke gatelivet er inntektsmulighetene, og at noen barn har det materielt sett bedre på gata enn hjemme (Hecht, 1998; Panter-Brick, 2002). Forskning på gatebarns levebrød støttet ideen om deres sterke aktørskap. Dette må sees i sammenheng med den generelle trenden innenfor den tverrfaglige barne- og barndomsforskningen som anerkjente barns arbeidsaktivitet i det globale sør som delvis positivt:

Work may provide children with the opportunity to interact with peers and adults, gain skills that will help them in other aspects of their lives, and help them learn responsibility and other positive values (Aufseeser et al. 2018, s. 243).

Barns lønnede og ulønnede arbeid ble ikke lenger sett på som utviklingshemmende, men utviklingsfremmende, som fysisk og sosialt utviklende, integrerende og ansvarliggjørende.

En siste kontrast til forskningsparadigmet på 1980-tallet er forståelsen av sosiale relasjoner med jevnaldrende på gata. Som vist ovenfor ble miljøet blant unge gatebeboere tidligere ofte beskrevet som preget av illojalitet, konkurranse og ekskludering. Utover 1990-tallet ble relasjoner i gatemiljøet i langt større grad beskrevet med positive fortegn, anerkjent som: «supportive networks, coping strategies and meaningful relationships outside adult supervision and control» (Ennew, 1994 i Beazley, 2003, s. 409). Conticini (2005) framhevet

hvordan gatebarn i Bangladesh oppfattet følelsen av kjærighet, tillit til og samarbeid med venner som det viktigste i deres liv.

Medvirkningsorienterte metoder under lupen

Utviklingen av gatebarnfeltet viser at det har vært viktig å være kritisk til det deterministiske synet som preget feltet samt å nyansere bildet av gatetilværelsen. Videre har det vært nyttig å kartlegge strategier som gatebarn benytter for å gjøre hverdagen mer overkommelig. Å vise at barn som befinner seg på gata ikke er passive ofre er vesentlig, da dette verken gjenspeiler virkeligheten eller rettferdiggjør opplevelsen mange har av sin situasjon. Likevel står vi i fare for å overvurdere barns aktørskap. Gigengack (2008) kritiserer hvordan begrep som overlevelse og mestringsstrategier brukes til å beskrive, og dermed tilsløre, selvdestruktive handlinger som rusbruk, og hvordan begrep som pseudo-familier og støttende nettverk skjuler gatemiljøets destruktive karakter. Mens Gigengack understreker konseptuelle føringer, er fokuset i denne artikkelen hvordan et lite nyansert fokus på aktørskap ofte henger sammen med og er et resultat av metodologiske valg. Kritikken av medvirkningsorienterte metoder innenfor den tverrfaglige barne- og barndomsforskningen er foreløpig beskjeden og fragmentert. Gjennom å systematisere og bygge videre på argumentasjonslinjen ført av Thomson (2007) og Gallacher og Gallagher (2008), identifiserer og diskuterer jeg fire potensielle svakheter ved rendyrkede medvirkningsorienterte forskningsdesign: a) Essensialisering av barn; b) Aktørskap 'by default'; c) Segregering av barn som gruppe; og d) Usynliggjøring av det strukturelle.

a) Essensialisering av barn

Som nevnt ovenfor er utgangspunktet for å benytte seg av medvirkningsorienterte metoder at de kan tilpasses, og myndiggjøre, barn, og at de genererer bedre empiri på en etisk god måte. Tankesettet bak medvirkningsorienterte metoder er basert på to forutsetninger. For det første at forskningssubjektet, i dette tilfellet barn, er den svakere part, og for det andre at aktørskap og makt er attributter som kan *gis*, *fremmes* og *muliggjøres* av (den voksne) forskeren (Grover, 2004). Forestillingen om deltakelse er problematisk fordi den tar for gitt at barn må være aktive for å delta, og voksne må myndiggjøre (empower) barnet for at det skal bli aktør (Gallacher & Gallagher, 2008). Strategier som søker å utviske maktskjevheten mellom barn og (voksne) forskere, står dermed i fare for å skape og forsterke forskjellene, gjennom å reproducere ideen om voksne som handlende aktører og barn som passive motakere.

Argumentasjonen bak medvirkningsorienterte metoder hviler på en implisitt normativ konseptualisering av og antagelser om barn og deres annerledeshet. Barn blir essensialisert hvor fellesnevneren er deres fravær av voksenhet, og dermed antatte umodenhet. I så måte ignorerer man interne forskjeller i alder og modenhet, samt underkommuniserer andre (og muligens mer gjeldende) sosiale kategorier, som kjønn, klasse, etnisitet osv. (Thomson, 2007). Innenfor gatebarnfeltet er slike dimensjoner svært avgjørende, fordi opplevelsen av å bo på gata avhenger av (synlig) alder, hudfarge, og kjønn (se Ursin, 2017a). Et forskningsutvalg basert på alder som seleksjonskriterium skaper et kunstig skille i vår forståelse av feltet, både med tanke på at gatemiljøet er intergenerasjonelt og at antall gatebeboere øker

med alderen mange steder (se Ursin, 2013), og med tanke på at barn og unge vokser opp: Det er få studier som fokuserer på unge voksne på gata i det globale sør, og vi vet lite om hva som skjer når gatebarn trer inn i de voksnes rekker.

b) Aktørskap 'by default'

Samtidig som medvirkningsorienterte metoder hviler på grunntanken om at forskningsdeltakere (barn så vel som voksne) er sosiale aktører, innebærer deltakelsesprinsippet en forventning om å finne aktørskap (Sancar & Severcan, 2010). Deltakelse er dermed både et verktøy og et mål innenfor feltets søken etter å myndiggjøre barn (Gallacher & Gallagher, 2008). Aktørskap blir ivaretatt, anerkjent og synliggjort gjennom tilnærmingen. Medvirkningsorienterte forskningsdesign er ikke politisk nøytrale, men søker å myndiggjøre sårbare eller undertrykte grupper, ikke bare i forskningsprosessen, men i samfunnet generelt. Tanken er at deltakerne skal ha nytte av å delta i prosjektet og at det skal resultere i *noe mer* enn empiri, analyse og akademisk publisering (Ennew et al., 2009). Det argumenteres derfor ofte med at medvirkningsorienterte metoder skal bevisstgjøre deltakerne og styrke deres selvfølelse. Dette vises for eksempel i Biggeri og Anichs (2009) gatestudie, hvor et medvirkningsorientert design ble brukt for å hjelpe barn å identifisere og konseptualisere sine styrker og ferdigheter. Konsekvensen er at medvirkningsorienterte metoder fungerer som katalysator og at man kan finne aktørskap 'by default'. Aktørskap blir forsterket, og til en viss grad skjenket og dermed skapt gjennom prosesser med myndiggjøring som mål.

Til tross for at medvirkningsorienterte studier har tilført feltet nyttig kunnskap og nyanisert den passive offerrollen tillagt gatebarn i tidligere forskning, er det problematisk å rendyrke denne tilnærmingen av ulike grunner. I det å fremheve gatebarns styrker, evner, strategier og tilpasningsdyktighet ligger det en risiko i å romantisere deres levekår. Som Tisdall og Punch (2012) argumenterer for, har forskere vært så opptatte av å beskrive barn – spesielt de mest sårbare – som kompetente aktører, at man, gjerne ubevisst, har risikert å erstatte sårbarhet med ansvarliggjøring. På samme måte kritiserer Hammersley (2017): «[I]f we recognise children's agency, then we must also recognise their responsibility: to the extent that they have agency they are potentially subject to blame as well as praise for their actions» (s. 120). Et syn på barn som rene aktører innebærer dermed en implisitt antakelse om at barn kan holdes ansvarlig for at de befinner seg på gata.

c) Segregering av barn som gruppe

Medvirkningsorienterte metoder innebærer en fare for å segregere barn i forskningen, og dermed i forskningsresultatene. Å ta barn ut av deres hverdagskontekst, og invitere dem til å delta i medvirkningsorienterte forskningsopplegg har store implikasjoner for *hva* vi ser i feltet og *hvordan* det beskrives. Forskning som kun baserer seg på barns perspektiv, risikerer å ignorere deres posisjon(er) i intergenerasjonelle relasjoner og gjensidige avhengighetsforhold til andre (voksne) (Wyness, 2012). Slike forskningsdesign baserer seg på og styrker vestlige forestillinger om barn som rasjonelle enkeltindivider framfor som del av et kollektiv (Wyness, 2012). I tillegg går søken etter barns deltakelse ofte på bekostning av, og dermed marginaliserer, voksnes perspektiver. Som Holland, Renold, Ross & Hillman (2008) påpeker: «[T]here is a real risk that children's analyses are heralded as of superior

authenticity in understanding children's lives than that of others involved in their lives» (s. 371).

Mens gatebarnfeltet har dokumentert og verdsatt barns sosiale nettverk med jevnaldrende på gata, kritiserer van Blerk (2012) det for å framstille barna som 'isolerte øyer'. Relasjoner til voksne, på gata og i nabolagene de kommer fra, fanges ikke opp. Tilknytning og tilhørighet til utvidede familiestrukturer og lokalsamfunn overses. På denne måten devalueres lokale praksiser for omsorg og overlevelse, framtvunget av og som respons til fattigdom, marginalisering og motgang. Dette er i tråd med, og bidrar til å forsterke, et bilde av det globale sør som ofte formidles av internasjonale bistandsorganisasjoner; som infantilt, foreldreløst og forlatt, hvor (ansvarlige) voksne er fraværende (Valentin & Meinert, 2009).

d) Usynliggjøring av det strukturelle

Det siste kritiske argumentet er knyttet til kortvarig og individfokusert forskning mer generelt, og faren for å ignorere det strukturelle nivået. Medvirkningsorienterte metoder hvor forskningsdeltakere skal tegne, fotografere og fortelle om sin hverdag, legger til rette for at de setter seg selv i fokus siden dette ligger implisitt eller eksplisitt i designet. I dette ligger en risiko for å overse andre perspektiver. Når det for eksempel gjelder hvorfor barn befinner seg på gata, påpeker Ennew og Swart-Kruger (2003) at det er tre nivåer som må utforskes:

- a. Umiddelbare grunner (som plutselig inntektsreduksjon i hushold, voldsepisode i hjemmet)
- b. Underliggende grunner (som at gutter bør arbeide, storbyen som forlokkende)
- c. Strukturelle grunner (som økonomiske kriser, 'structural adjustment programs')

Medvirkningsorienterte metoder med gatebarn vil lettere avdekke forhold i den første kategorien enn i de to siste. Barn (og voksne) er gjerne lite bevisste eksisterende diskurser, prosesser, og strukturer som omgir dem, og hvordan disse påvirker deres liv. Medvirkningsorienterte metoder har sin svakhet i nettopp dette, at det uobserverbare forblir utforsket. Dette har bidratt til at vi vet lite om hvordan barns liv på gata er knyttet til overordnede sosiale faktorer (van Blerk, 2012).

Den tverrfaglige barne- og barndomsforskningen har vært eksplisitt opptatt av barnet *her og nå* (Gigengack, 2008), basert på oppfordringen om at barndom bør analyseres med fokus på «the present, ongoing social lives of children rather than their past or future» (James et al., 1998, s. 4–5). Medvirkningsorienterte forskningsdesign kan generere mye empiri på kort tid, og er ansett som praktisk og økonomisk gunstig. Kortvarige feltarbeid, og ikke bare de som involverer medvirkningsorienterte metoder, øker risikoen for å overforenkle prosesser og ignorere bakenforliggende strukturer i gatestudier (Hecht, 1998; van Blerk, 2005). Dette fører til en begrenset, og tidvis misvisende, forståelse av gatebarn og deres hverdag, og avgrenser feltet fra strukturelle forhold som synliggjøres over tid.

Fenomen som arbeidsledighet, hjemløshet, marginalisering og fattigdom kan lett oppfattes og presenteres som årsaken til sosiale problem (deriblant at barn arbeider og sover på gata) framfor som resultat av historiske strukturer (se Ursin, 2017b). Dette er problematisk av flere grunner. For det første overforenkles virkeligheten idet strukturelle rammer forblir skjulte. For det andre patologiseres og bebreides familier og hushold for sin situa-

sjon og blir gjort til syndebukker for sosiale problem som de selv er ofre for. For eksempel blir fattigdom og familievold ofte trukket fram som hovedårsaker til at barn befinner seg på gata. Bakenforliggende faktorer som sjelden nevnes er blant annet diskriminering og sosial ekskludering i arbeidslivet, boligmarkedet og hverdagen generelt, dårlig skolekvalitet, lav offentlig sikkerhet, og sterk tilstedeværelse av narkotika og kriminelle nettverk. For det tredje naturaliseres og avpolitiseres virkeligheten ved at fokus fjernes fra nasjonale og globale strukturer og aktører som er direkte eller indirekte delaktig i reproduksjonen av sosial ulikhet (Hart, 2008).

Longitudinell etnografi – en mulighet til 'å kaste garnet bredere'?

En kritisk gjennomgang av forskningen på og med gatebarn de siste 30 årene, viser konturene av to paradigmer, som skiller seg fra hverandre i måten de tilnærmer seg feltet, hvilke aspekt de vektlegger og hvordan disse skrives fram. Likevel er det noen overordnede felles trekk. Begge tilnærmingene står i fare for å essensialisere og homogenisere gatebarnpopulasjoner. I det første paradigmat (her kalt 'Offerrollen') søkte man gjerne etter de 'sanne' karakteristikene hos det singulære 'Gatebarnet', mens man i det andre paradigmat (her kalt 'Helterollen') trekker fram alder som primær sosial kategori. Videre sliter begge tilnærmingene med å framstille gatebarns aktørskap på en nyansert måte som både innlemmer deres handlingsrom og gjeldende strukturelle føringer og hindringer. Et siste fellestrekk i paradigmenes fremstilling av gateverdenen er fraværet av voksenrelasjoner. Hvor det førstnevnte paradigmat gjerne skriver eksplisitt fram et fravær av familie, er dette ofte underforstått innen dagens paradigme.

For å oppnå en bedre forståelse av gatebarnas komplekse og dynamiske hverdag, bør 'garnet kastes bredere' (Mannion, 2007) – i tid, sted og relasjoner. Longitudinell etnografi kan imøtekomme noen av svakhetene hos tidligere tilnærminger. Etnografisk feltarbeid blant gatepopulasjoner er ikke noe nytt, men få forskere returnerer til feltet. Dette til tross for at man lenge har anerkjent nødvendigheten av longitudinell forskning for å gi en mer nyansert framstilling av gatelivet (Ennew & Swart-Kruger, 2003; Hecht, 1998; van Blerk, 2005). En longitudinell tilnærming krever at forskeren oppholder seg en lengre periode i feltet og vender tilbake til feltet gjentatte ganger over en tidsperiode som strekker seg over flere år (Neale & Flowerdew, 2003). Forskeren inntar en rolle som 'street researcher' som engasjerer seg med gatebarn, og lærer seg sosiale koder og regler gjeldende i gatelivet (van Blerk, Shand & Shanahan, 2016). Videre er det essensielt å bygge opp relasjoner basert på gjensidig forståelse, respekt og tillit i feltet (Hecht, 1998; Ursin, 2013).

Et longitudinelt, etnografisk forskningsdesign er fordelaktig i gatestudier av ulike grunner. Det åpner for en mer helhetlig tilnærming til feltet hvor forskeren tilpasser seg forskningssubjektene *in situ*. Gjennom å observere barn i hverdagsomgivelsene deres, synliggjøres ulike handlings- og interaksjonsmønstre. Slik kan man lettere oppdage hvordan kjønn, alder, fysisk modenhet og hudfarge påvirker livene deres. Man kan lettere se hvordan annen framtoning, som klesstil, kroppsspråk og talemåte også kan påvirke sosial interaksjon (Ursin, 2012), og hvordan synlig involvering i kriminalitet og bruk av narkotika tidvis endrer karakteren på sosiale relasjoner (Ursin, 2014). Longitudinell etnografi – hvor man følger forskningssubjektene over sted og tid – skaper muligheter til å avdekke hvordan

identitet er dynamisk og mangfoldig, og hvordan man blir posisjonert og posisjonerer seg ulikt i ulike kontekster (Ursin, 2012). Tilnærmingen muliggjør kartlegging av livsfaser og overganger, for eksempel av hvordan gatelivet endrer karakter fra man er gutt og oppfattes som uskyldig og hjelpetrengende til man er ung mann og anses som en trussel (Ursin, 2012, 2017a). I så måte fanger det opp den heterogene karakteren iboende i gatepopulasjoner, i tid, sted og hos enkeltindividet.

Det longitudinelle tidsperspektivet muliggjør oppdagelsen av langvarige konsekvenser og nyanseringer av barns aktørskap gjennom detaljerte beskrivelser av deres liv og tidvis død (Gigengack, 2008; Ursin, 2017b). Å gjøre longitudinell forskning handler om å fange opp en *film* av det sosiale liv framfor et *bilde* (Berthoud 2000 i Neale & Flowerdew, 2003). Gjennom gjentatte situasjonsanalyser basert på intervju og deltakende observasjon får forskeren mulighet til å gå ved siden av sine nøkkelpersoner og fange opp flyten i livene deres (Corsaro & Molinari, 2000). Tilnærmingen legger dermed til rette for økt forståelse av hvordan det personlige og det sosiale, aktørskap og struktur er knyttet sammen og påvirker hverandre over tid (Neale & Flowerdew, 2003). På denne måten anerkjenner man barns aktørskap samtidig som man unngår å overdimensjonere det. Å observere gatelivet i et korttidsperspektiv og høre unge menneskers drøm om og søken etter frihet kan lett tolkes som sterkt aktørskap, hvor man gjør det beste ut i fra sin egen situasjon. Når man følger barn over tid ser man at mobilitet ikke bare initieres gjennom å ta saken i egne hender, men at barn og unge også skyves ufrivillig videre gjennom institusjonalisering og flukt fra fiendskap, vold og dødstrusler (Ursin, 2017b). Dette utfordrer bildet av deres mobilitet som kun positiv, frigjørende og myndiggjørende.

I studier basert på longitudinell etnografi lytter man til deltakernes tanker og erfaringer om hverdagen samtidig som man også gjør egne observasjoner *in situ*. Dette er et viktig grep for å triangulere empirien, siden barn (som voksne) alltid har deler av tilværelsen som tas for gitt og derfor tilsløres. Ved å observere deltakerne i kontekst og på ulike arenaer utvides gatefeltet i rom og relasjon slik at man får bedre mulighet til å kartlegge samhandling – eller mangel på sådan – med andre aktører. Slik kan forskeren oppdage dimensjoner utover hva man evner å forutse, anta eller spørre om. Hvis man kun tilbringer tid med barn på gata eller i en institusjon, vil noen få aspekter fremheves mens andre forblir skjulte. Et eksempel er mange barns vedvarende, dog til tider sporadiske, relasjoner til biologisk og sosial familie over år, som ofte fungerer som tilfluktssted når situasjonen på gata tilspisser seg (Ursin, 2011). Deltakende observasjon av ulike sosiale arenaer og relasjoner som gatebarn inngår i er også viktig for å omfavne nyanser i ulike relasjoner. For eksempel oppleves politiet som en kilde til trakassering og frykt av mange unge gatebeboere, spesielt i ungdomsårene. Samtidig medfører politiets tilstedeværelse tidvis en økt trykksfølelse fordi den reduserer andre farer (Ursin, 2011, 2016). Dette viser at sosiale møter på tvers av ulike grupperinger sjelden er endimensjonale og statiske.

En etnografisk tilnærming innlemmer andre (voksne) aktører og deres syn på barn. Dette er viktig fordi barn hovedsakelig oppholder seg og handler i sosiale kontekster hvor voksne er tilstede. Videre synliggjør det barn og voksnes gjensidige avhengighet; deres tanker og reaksjoner bør alltid sees på som reaksjon til og i sammenheng med hverandre. (Voksnes) diskurser påvirker hvilke måter gatebarn blir møtt på, definert som og debattert om, som igjen har stor innflytelse på deres hverdag og livsopphold (Ursin, 2016). Gjennom

å utforske voksnes oppfatninger av og ideer om gatebarn kan man avdekke hvorvidt voksne anerkjenner deres status som barn og deres grunnleggende behov for beskyttelse (Libardi & Ursin, 2018). Å heve analysen til et diskursivt nivå, gjennom å utforske andre aktørers syn, kan også vise hvordan reaksjoner og handlinger som møter barn er innlemmet i og viderefører overordnede maktforhold med historiske røtter (se Ursin, 2016, 2017b for eksempler).

Til tross for at longitudinell etnografi kan bidra til at man unngår noen av fallgruvene til rendyrkede medvirkningsorienterte metodiske studier, er det viktig å poengtere at ingen enkeltstående metodologi vil kunne redegjøre for alle aspekter av gatelivet. Ulike metodologiske design avdekker ulike brikker i puslespillet. Videre er det viktig å understreke at også longitudinell etnografi har sine svakheter. Longitudinell etnografi er svært tid- og ressurskrevende siden forskeren må ha mulighet til å være i feltet over lengre tid i gjentatte perioder. I tillegg er longitudinell forskning vanskelig blant mennesker som bor på gata på grunn av manglende eller skiftende telefonnummer og bosted (Abrams, 2010). Målsettingen om å samle inn data fra mange aktører og i ulike miljø innebærer ofte større problemer med å få tilgang som forsker. For eksempel kan det å tilbringe mye tid med gatebarn gjøre det vanskelig å nærme seg middelklassebeboere og politi på grunn av spørsmål rundt tillit, tilhørighet og lojalitet (se Ursin, 2013). Forskerens tilbakevendende tilstedeværelse i gatemiljøet og etableringen av nære relasjoner med forskningsdeltakerne medfører komplekse etiske utfordringer, for eksempel knyttet til ulike forventninger og forståelser av relasjonen og situasjonen (se Karabanow et al., 2016). Sist, men ikke minst genererer longitudinell datainnsamling en stor mengde empiri som kan være krevende å analysere. Som Thomson og Holland (2003) understreker: «Longitudinal qualitative data are intimidating in that there is no closure of analysis and the next round of data can challenge interpretations» (s. 237). Det kan være vanskelig å avdekke mønstre i funn som over tid ofte viser seg å være flyktige og motstridende. Forskere kan risikere en overnyansering av det sosiale liv fordi feltet alltid er i forandring, og dermed vegre seg for å trekke konklusjoner.

Avsluttende kommentarer

En sammenstillende analyse av utviklingen av gatebarnfeltet de siste 30 årene har tydeliggjort konturene av to paradigmer: Basert på 'ekspertstemmer' fant forskere på 1980-tallet at gatebarn led som resultat av fattigdom, urbanisering, overpopulasjon og ødelagte familier. Gatebarn ble tildelt en offerrolle hvor deres liv ble beskrevet med stakkarsliggjørende, umyndiggjørende og deterministiske ordelag. Forskningen med gatebarn innenfor den tverrfaglige barne- og barndomsforskningen innebar en helomvending, hvor en rekke medvirkningsorienterte studier portretterte unge gatebeboere som handlende og resiliente. En rekke aspekter av gatelivet som tidligere hadde blitt tolket som negative, ble nå ansett som frigjørende og myndiggjørende.

Hvilke metoder vi benytter oss av, er knyttet til det paradigmet vi befinner oss innenfor og hvordan feltet teoretiseres og konseptualiseres for øvrig. De to paradigmene kan ikke forstås i vakuum, men henger sammen med trender i den internasjonale barnerettighetsdiskursen. Som Rizzini (1996) har poengtert, er gatebarnfeltet en retorisk slagmark hvor gatebarn blir gjort til politiske symbol. Forskningen i den første perioden skjedde i en

tid hvor det internasjonale samfunnet ønsket å vise nødvendigheten av en global og juridisk bindende barnekonvensjon. Det var et behov for å synliggjøre barns utsatte posisjon og deres elendige levekår. Dernest, i kjølvannet av ratifiseringen av FNs Barnekonvensjon og formaliseringen av barns deltakelsesrettigheter, ble barn anerkjent som verdifulle og kompetente forskningsdeltakere. Ledende forskere på gatebarnfeltet anbefalte en medvirkningsorientert tilnærming fordi den var barnesentrert og rettighetsbasert, og gatebarna ble i økende grad ansett som kompetente aktører.

Gatebarnfeltet illustrerer politiseringen av den tverrfaglige barne- og barndomsforskningen. Ifølge James (2007, s. 262), en av grunnleggerne av forskningstradisjonen, bør barneforskere etterstrebe det politiske løftet om å posisjonere barn som sosiale aktører. I så måte kan tradisjonen forstås som et ideologisk og normativt prosjekt med mål om å redusere urettferdighet og bedre barns posisjoner i samfunnet (Ersfjord, 2018). Dette er igjen i tråd med favoriseringen av medvirkningsorienterte forskningsdesign, som er inspirert av ulike frigjøringsbevegelser med mål om å myndiggjøre deltakerne. Denne artikkelens analyse av gatebarnfeltet viser at medvirkningsorienterte studier har tilført feltet ny kunnskap og nyansert den passive offerrollen tillagt gatebarn. Samtidig innebærer tilnærmingen at barn som gruppe står i fare for å homogeniseres og essensialiseres, tillegges overdreven aktørskap, segregeres generasjonelt, og å ikke forstås ut ifra gjeldende strukturelle rammer.

Barnet som skrives fram – et kompetent, rasjonelt og kalkulerende enkeltindivid – trekker på liberalistiske og neoliberalistiske forestillinger, hvor individets autonomi og selvrealisering står sterkt (Moss et al., 2005). Diskursen om det kompetente barnet er ikke kun gjeldende innenfor gatebarnfeltet, men representerer et hovedtrekk innenfor forskning, politikk og praksis som omhandler barn i den vestlige verden i dag. For eksempel gjenspeiles denne diskursen innenfor barnehagefeltet gjennom barnehagebarns markedsinspirerte autonomi og valgfrihet (Kjørholt & Seland, 2012), i skolesystemet som individorientert læringsfokus og elevers ansvar for egen læring (Imsen et al., 2017), og i helsevesenet hvor det i økende grad argumenteres for at barn skal medvirke i egen helse og innlemmes i helsebehandlingen (Ersfjord, 2018).

Denne utviklingen er problematisk av flere grunner. For det første er synet på det kompetente barnet grunnleggende eurosentrisk og lite forenlig med tankemåten i mange av samfunnene det forskes i (se Wyness, 2012). For det andre risikerer vi å ansvarliggjøre barnet framfor å anerkjenne dets sårbarhet. Når man framhever det 'kompetente barnet' står man i fare for å sette for høye forventninger til det, samtidig som man unndrar (den voksne) omverden ansvar. For det tredje medfører en individualisering av ulike sosiale problem en nedtoning av strukturelle ulikheter og maktforhold. Dette kan resultere i feilslått politikk og praksis, man fokuserer på kortsiktige intervensjoner på individnivå framfor overordnede strukturelle endringer. Et eksempel på dette er å fjerne barn fra gata framfor å se på de underliggende faktorene for hvorfor deres familier sliter. Man kan derfor spørre seg om det politiske budskapet i medvirkningsorienterte metoder (og den tverrfaglige barne- og barndomsforskningen mer generelt) er mislykket, siden det er vanskelig å skape positiv endring i barns liv uten å utforske de strukturelle årsakene til deres vanskeligheter.

Et kritisk blikk på toneangivende studier innenfor gatebarnfeltet avslører tydelige utviklingskonturer og understreker nødvendigheten av en mangfoldig og inkluderende meto-

dologisk tilnærming til forskning på barns liv, ikke bare med gatebarn, men innenfor den tverrfaglige barne- og barndomsforskningen generelt. Faren ligger ikke nødvendigvis i å velge 'feil' metodisk innfallsvinkel, men som Gallacher og Gallagher (2008) påpeker, å favorisere og fremstille visse metoder monopoliserende, som et universalmiddel til etisk og valid forskning med barn. De ulike tilnærmingene må derfor anses som *komplementære* og ikke motstridende. Longitudinelle, etnografiske forskningsdesign muliggjør tykke beskrivelser som omfavner et lengre tidsrom, en rekke aktører og mange ulike sosiale arenaer, og kan i så måte bidra med en nyansering av forskningsfelt som berører barn og barndom.

REFERANSER

- Abrams, L. (2010). Sampling 'Hard to Reach' Populations in Qualitative Research: The Case of Incarcerated Youth. *Qualitative Social Work*, 9(4), 536–550. doi: 10.1177/1473325010367821
- Aptekar, L. (1989). Characteristics of the street children of Colombia. *Child Abuse & Neglect*, 13(3), 427–437. doi: 10.1016/0145-2134(89)90083-5
- Aufseeser, D., Bourdillon, M., Carothers, R. & Lecoufle, O. (2018). Children's work and children's well-being: Implications for policy. *Development Policy Review*, 36(2), 241–261. doi: 10.1111/dpr.12215
- Barker, J. & Weller, S. (2003). «Is it fun?» Developing children centred research methods. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 23(1/2), 33–58. doi: 10.1108/01443330310790435
- Beazley, H. (2000). Street boys in Yogyakarta: Social and spatial exclusion in the public spaces of the city. I G. Bridge & S. Watson (red.), *A Companion to the City* (s. 472–488). Oxford: Blackwell Publishing. doi: 10.1002/9780470693414.ch40
- Beazley, H. (2003). The construction and protection of individual and collective identities by street children and youth in Indonesia. *Children Youth and Environments*, 13(1), 105–133.
- Biggeri, M. & Anich, R. (2009). The deprivation of street children in Kampala: Can the capability approach and participatory methods unlock a new perspective in research and decision making? *Mondes en développement*, 146(2), 73–93. doi: 10.3917/med.146.0073
- Bordonaro, L. (2012). Agency does not mean freedom. Cape Verdean street children and the politics of children's agency. *Children's Geographies*, 10(4), 413–426. doi: 14733285.2012.726068
- Cahill, C. (2009). Doing research with young people: Participatory research and the rituals of collective work. I L. van Blerk & M. Kesby (red.), *Doing children's geographies: Methodological issues in research with young people* (s. 98–113). Abingdon: Routledge. doi: 10.3726/978-1-4539-1621-6/30
- Conticini, A. (2005). Urban livelihoods from children's perspectives: Protecting and promoting assets on the streets of Dhaka. *Environment and Urbanization*, 17(2), 69–81. doi: 10.1630/095624705774481650
- Corsaro, W. & Molinari, L. (2000). Entering and observing in children's worlds: A reflection on a longitudinal ethnography of early education in Italy. I P. Christensen & A. James (red.), *Research with Children: Perspectives and Practices* (s. 179–200). Oxford: Falmer Press.
- Ennew, J. (2002). Outside childhood: Street children's rights. I B. Franklin (red.), *The new handbook of children's right: Comparative policy and practice* (s. 388–403). London: Routledge.

- Ennew, J. & Boyden, J. (1997). *Children in Focus: A Manual for Participatory Research with Children*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Ennew, J. & Swart-Kruger, J. (2003). Introduction: Homes, places and spaces in the construction of street children and street youth. *Children Youth and Environments*, 13(1), 81–104.
- Ennew, J., Beazley, H., Bessell, S. & Waterson, R. (2009). *The right to be properly researched*. Bangkok: Knowing Children.
- Ersfjord, E. (2018). *Fra «å være feit» til «å lide av fedme»: En etnografisk studie av barn i langvarig rehabilitering av fedme*. Trondheim: NTNU.
- Gallacher, L. & Gallagher, M. (2008). Methodological Immaturity in Childhood Research? Thinking through ‘participatory methods’. *Childhood*, 15(4), 499–516. doi: 10.1177/0907568208091672
- Gigengack, R. (2008). Critical Omissions. How the Street Children Studies Could Address Self Destructive Agency. I P. Christensen & A. James (red.), *Research with Children: Perspectives and Practices* (s. 205–219). Oxford: Falmer Press.
- Grover, S. (2004). ‘Why Won’t They Listen to Us?’ On Giving Power and Voice to Children Participating in Social Research. *Childhood*, 11(1), 81–93. doi: 10.1177/0907568204040186
- Grøholt, B., Garløv, I., Sommerschild, H. & Weidle, B. (2015). *Lærebok i barnepsykiatri*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hammersley, M. (2017). Childhood Studies: A sustainable paradigm? *Childhood*, 24(1), 113–127. doi: 10.1177/0907568216631399
- Hart, J. (2008). *Business as usual? The global political economy of childhood poverty*. Oxford: Young Lives.
- Hecht, T. (1998). *At home in the street: Street-children of Northeastern Brazil*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Holland, S., Renold, E., Ross, N. & Hillman, A. (2008). *Rights, ‘right on’ or the right thing to do? A critical exploration of young people’s engagement in participative social work research*. Cardiff: Cardiff University.
- Imsen, G., Blossing, U. & Moos, L. (2017) Reshaping the Nordic education model in an era of efficiency. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 61(5), 568–583. doi: 10.1080/00313831.2016.1194602
- James, A. (2007). Giving voice to children’s voices: Practices and problems, pitfalls and potentials. *American Anthropologist*, 109(2), 261–272. doi: 10.1525/aa.2007.109.2.261
- James, A., Jenks, C. & Prout, A. (1998). *Theorizing Childhood*. Cambridge: Polity Press.
- James, A. & Prout, A. (1990). *Constructing and reconstructing childhood*. London: Falmer.
- Karabanow, J., Kidd, S., Frederick, T., McLuckie, A. & Quick, J. (2016). Methodological reflections on research with street youth. *Journal of Social Work*, 18(5), 578–597. doi: 10.1177/1468017316656145
- Kesby, M. (2000). Participatory diagramming: Deploying qualitative methods through an action research epistemology. *Area*, 32(4), 423–435. doi: 10.1111/j.1475-4762.2000.tb00158.x
- Kjørholt, A. T. & Seland, M. (2012). Kindergarten as a bazaar. I *The modern child and the flexible labour market* (s. 168–185). London: Palgrave Macmillan. doi: 10.1057/9780230314054_10
- Landers, C. (1988). A cry for help: UNICEF response to street children in the third world. *Children’s Environments Quarterly*, 5(1), 37–42.
- Law, J. (2004). *After method: Mess in social science research*. London: Routledge. doi: 10.4324/9780203481141

- Libardi, S. & Ursin, M. (2018). Escutando os adultos sobre proteção da infância e crianças em situação de rua no Brasil urbano. *childhood & philosophy*, 14(29), 163–188. doi: 10.12957/childphilo.2018.30572
- Lusk, M. W., Peralta, F. & Vest, G. W. (1989). Street children of Juarez: A field study. *International Social Work*, 32(4), 289–302. doi: 10.1177/002087288903200406
- Mannion, G. (2007). Going Spatial, Going Relational: Why «listening to children» and children's participation needs reframing. *Discourse. Studies in the Cultural Politics of Education*, 28(3), 405–420. doi: 10.1080/01596300701458970
- Moss, P. et al. (2005) Introduction. I Clark, A., Kjørholt, A. T. & Moss, P. (red.), *Beyond listening: Children's perspectives on early childhood services* (s. 1–16). Bristol: Policy Press. doi: 10.2307/j.ctt1t89j0f.6
- Neale, B. & Flowerdew, J. (2003). Time, texture and childhood: The contours of longitudinal qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology*, 6(3), 189–199. doi: 10.1080/1364557032000091798
- Panter-Brick, C. (2002). Street children, human rights, and public health: A critique and future directions. *Annual Review Anthropology*, 31(1), 147–71. doi: 10.1146/annurev.anthro.31.040402.085359
- Punch, S. (2002). Research with children: The same or different from research with adults? *Childhood* 9(3), 321–341. doi: 10.1177/0907568202009003005
- Rizzini, I. (1996). Street children: An excluded generation in Latin America. *Childhood*, 3(2), 215–233. doi: 10.1177/0907568296003002008
- Rizzini, I. & Butler, U. M. (2003). Life trajectories of children and adolescents living on the streets of Rio de Janeiro. *Children Youth and Environments*, 13(1), 182–201.
- Sancar, F. H. & Severcan, Y. C. (2010). Children's places: rural–urban comparisons using participatory photography in the Bodrum peninsula, Turkey. *Journal of Urban Design*, 15(3), 293–324. doi: 10.1080/13574809.2010.487808
- Swift, A. (1991). *Brazil: The Fight for Childhood in the City*. Florence: UNICEF.
- Thomas, N. & O'Kane, C. (1998). The ethics of participatory research with children. *Children & society*, 12(5), 336–348. doi: 10.1002/(sici)1099-0860(199811)12:5%3C336::aid-chi145%3E3.0.co;2-9
- Thomson, F. (2007). Are Methodologies for Children Keeping them in their Place? *Children's Geographies*, 5(3), 207–218. doi: 10.1080/14733280701445762
- Thomson, R. & Holland, J. (2003). Hindsight, foresight and insight: the challenges of longitudinal qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology*, 6(3), 233–244. doi: 10.1080/1364557032000091833
- Tisdall, E. & Punch, S. (2012). Not so 'new'? Looking critically at childhood studies. *Children's Geographies*, 10(3), 249–264. doi: 10.1080/14733285.2012.693376
- Ursin, M. (2011). 'Wherever I lay my head is home' – Young people's experience of home in the Brazilian street environment. *Children's Geographies*, 9(2), 221–234. doi: 10.1080/14733285.2011.562382
- Ursin, M. (2012). 'The city is ours': The temporal construction of dominance among poor young men on the street in a Brazilian elite neighbourhood. *Journal of Latin American Studies*, 44(3), 467–493. doi: 10.1017/s0022216x12000405
- Ursin, M. (2013). 'The place where I buried my bellybutton' – A longitudinal study of transitions and

- belonging among young men on the street in Salvador, Brazil* (PhD thesis). Bodø: University of Nordland.
- <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/139938/Ursin.pdf?sequence=3>
- Ursin, M. (2014). «Crack ends it all?» A study of the interrelations between crack cocaine, social environments, social relations, crime, and homicide among poor, young men in urban Brazil. *Contemporary Drug Problems*, 41(2), 171–199. doi: 10.1177/009145091404100203
- Ursin, M. (2016). Contradictory and Intersecting Patterns of Inclusion and Exclusion of Street Youth in Salvador, Brazil. *Social Inclusion*, 4(4), 39–50. doi: 10.17645/si.v4i4.667
- Ursin, M. (2017a). ‘When the Sun Rises I’m Able to Sleep’ – A study of the ambiguities of public sleep among young Brazilians on the street. *Journal of Anthropological Research*, 73(3), 355–380. doi: 10.1086/693053
- Ursin, M. (2017b). Freedom, mobility and marginality – an interdisciplinary study of the historical roots of contemporary street youth in urban Brazil. *Journal of Youth Studies*, 21(1), 72–89. doi: 10.1080/13676261.2017.1343938
- Valentin, K. & Meinert, L. (2009). The adult North and the young South: Reflections on the civilizing mission of children’s rights. *Anthropology Today*, 25(3), 23–28. doi: 10.1111/j.1467-8322.2009.00669.x
- Van Blerk, L. (2005). Negotiating spatial identities: Mobile perspectives on street life in Uganda. *Children’s Geographies*, 3(1), 5–21. doi: 10.1080/14733280500037091
- Van Blerk, L. (2012). Berg-en-See street boys: merging street and family relations in Cape Town, South Africa. *Children’s Geographies*, 10(3), 321–336. doi: 10.1080/14733285.2012.693381
- Van Blerk, L., Shand, W. & Shanahan, P. (2016). Street Children as Researchers: Critical Reflections on a Participatory Methodological Process in the «Growing Up on the Streets» Research Project in Africa. I Evans, R., Holt, L. & Skelton, T. (red.), *Methodological Approaches. Geographies of Children and Young People* (s. 1–20). Springer. doi: 10.1007/978-981-287-020-9_6
- Wyness, M. (2012). Children’s participation and intergenerational dialogue: Bringing adults back into the analysis. *Childhood*, 20(4), 429–442. doi: 10.1177/0907568212459775
- Young, L. (2004). Journeys to the street: The complex migration geographies of Ugandan street children. *Geoforum*, 35(4), 471–488. doi: 10.1016/j.geoforum.2003.09.005